

8 ZEELAND

ZEELAND GEBOEKT

Wekelijkse rubrie
en boeken van Ze

Brevierende nonnetjes en monniken kom je op Schouwen niet meer tegen. Maar wie leest en beleeft kan terug naar de religieuze middeleeuwen. De dit voorjaar verschenen **fietsgids Kloosterrijk Schouwen van Henk Dalebout** wijst de weg.

Langs verdwenen kloosters

Jan van Damme

In deze coronavolle tijden mogen we nog wel fietsen. Met mate en op gepaste afstand van elkaar. Maar het mag. Dus is een boekje met fietsroutes langs verdwenen Schouwse kloosters helemaal zo'n slecht idee nog niet. Je moet er wel inlevingsvermogen voor hebben, want in het beste geval zijn er een luidklokje en nog wat in een schuur hergebruikte kloostermoppen te vinden. Fantasie is dus ook welkom voor wie het *Spiritus Jesu Christi* of het *Da Pacem Domine* over de velden wil horen echoën.

Met die kloosters in het boek van Henk Dalebout begeven we ons vijf eeuwen en meer terug in de tijd. Naarmate de Watergeuzen vanaf 1568 meer en meer vaste voet aan de grond kregen in de tot dan katholieke Lage Landen, raakten de in de eeuwen daarvoor gestichte kloosters in het nauw. Vanuit Zeeland vluchtten de meeste kloosterlingen naar Antwerpen en Brugge. De nieuwe machthebbers zorgden ervoor dat hun gebouwen al snel in verval raakten en met de grond gelijk werden gemaakt.

Het boek biedt vier routes: Noordwelle-west en -oost, beide 15 kilometer, route Middel-schouwen van 30 kilometer en route Zierikzee-stad van 4 kilometer. Het geheel is systematisch en handig opgebouwd. Elk eerste deel van een hoofdstuk is ingeruimd voor een zakelijke routebeschrijving. Zo leidt de eerste rondgang vanaf de Corneliuskerk in Noordwelle naar het zuiden langs de kust naar Burghsluis. Pas in Burgh-Haamstede zijn er twee locaties aan te wijzen waar kloosters hebben gestaan. De tocht voert vandaar via Renesse terug naar het startpunt. We lezen over meekrap, dijken, inlagen, de ringwalburg, kerken.

Nonnenklooster

De informatie over de verdwenen kloosters is na die routebeschrijving samengebracht in het tweede deel van het hoofdstuk. Beperken we ons hier tot route Noordwelle-west, dan gaat het om het nonnenklooster Leliëndale in Burgh-Haamstede. Het lag pal naast het gereconstrueerde deel van de Karolingische burch waar sportpark Van Zuijlen is. Dalebout heeft in archieven en eerdere publicaties veel vermeldingen van het klooster Leliëndale gevonden. De mooiste komt uit het in 1530 opgemaakte rapport van een keizerlijke commissie die de door de Sint Felixvloed veroorzaakte schade moest opnemen. Op 7 december van dat jaar

▲ Tegelfragment gevonden in de buurt van het klooster van de Grauwe Zusters in Haamstede. Foto in boek Kloosterrijk Schouwen. FOTO UITGEVERIJ WALBURGPERS

vertrok een gezelschap van zeven mensen te paard vanuit Zierikzee naar Westenschouwen. Dan meldt het verslag (p. 38): 'Alzoet avent begost te woerden, soe sijn wij van Westenschouwen wederom gereden noertweert up langes de duynen tot in een jouffrouwcloosterken, genoempt Leliëndale, liggende tusschen Burgh ende Haemstede, in welke cloesterken wij dien nacht zijn ghebleven'.

Niet veel later begon de opkomst van het protestantisme. In 1559 besloot de antiekatholieke koningin Elizabeth I in Engeland alle kloosters te sluiten. Nonnen uit Dartford kwamen via Antwerpen in het klooster Leliëndale terecht. Ze hadden het er niet breed. In 1568 werd het klooster gesloten. In de daarop volgende eeuwen gaf een verhoogde weide met daaromheen een ringsloot aan waar het complex had gestaan. In 1899 liet Joost van de Vate er bouwland van maken. Bij de egalisatie werden fundamenten en kelders van het kloosters geruimd. Van die werkzaamheden is een historische foto in het boek opgenomen (p. 42).

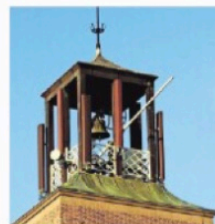

▲ Het ruimen van de restanten van klooster Leliëndale in Burgh-Haamstede in 1899. Foto in boek Kloosterrijk Schouwen. FOTO COLLECTIE WP DE VRIEZE

Er komen twaalf kloosters aan bod, waarvan zeven in de stad Zierikzee. Bijzonder was het Lauriesklooster in Bethlehem in het dorp Rengerskerke, 3 kilometer ten noordwesten van Zierikzee. Nog voor het klooster kon worden ingewijd, overstroomde het dorp in 1486.

Tegelfragment

Het is verrassend hoe weinig er van het devote leven is overgebleven. Het tegelfragment met de van een kruinschering voorziene monnik is afkomstig van het klooster van de Grauwe Zusters in Haamstede. Van het klooster Bethlehem net ten zuiden van Scharendijke is de uit 1482 stammende luidklok bewaard. Die hangt nu in de nieuwe Bethlehemkerk in Scharendijke. Met een passend rand-schrift (p. 80): 'Maria is mijne naeme, mijn geluit is Jesus bequame'. Een ander pronkstuk is te vinden in de

▲ In de toren van de kerk van Scharendijke hangt de luidklok van klooster Bethlehem uit 1482. Foto in boek Kloosterrijk Schouwen. FOTO UITGEVERIJ WALBURGPERS

ZB Bibliotheek van Zeeland: de uit het klooster Sion in Schuddebeurs afkomstige bijbel uit 1537. Een attente bibliothecaris kocht het boek in 1905 aan.

Henk Dalebout (1958) werkt bij bakkerij-grondstoffenfabriek Zeelandia in Zierikzee en haalt als amateurhistoricus veel verleden naar het heden. De Sighting Kloosterinitiatieven gaf hem net dat zetje om zijn speurwerk in een boek om te zetten. *Kloosterrijk Schouwen* kan ongetwijfeld worden gecombineerd met een vorig jaar gepresenteerde website waarop de locaties van de twaalf verdwenen kloosters zijn vastgelegd in gps-coördinaten. Handig voor de fietser die bang is te verdwalen tussen de monniken en nonnetjes.

Henk Dalebout: Kloosterrijk Schouwen - Uitgeverij WalburgPers, 170 pagina's, 19,99 euro.